

VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ PHÁT TRIỂN KHOA HỌC, CÔNG NGHỆ VÀ ĐỔI MỚI SÁNG TẠO TRONG BỐI CẢNH MỚI

PGS, TS. BÙI ĐÌNH PHONG*

Phát triển khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo là đòi hỏi khách quan của cuộc sống, thúc đẩy các chế độ xã hội phát triển và biến đổi. Cách sản xuất từ chỗ dùng cày, bừa đá đến máy móc, sức điện, sức nguyên tử thể hiện những bước tiến dài của nhân loại theo quy luật phát triển. Trong quá trình đó, xã hội, thế giới, tình hình khách quan thay đổi nên con người phải luôn luôn đổi mới sáng tạo. Cách mạng là đổi mới sáng tạo, không đổi mới sáng tạo thì cách mạng không phát triển, đất nước tụt hậu. Di sản Hồ Chí Minh chứa đựng những điểm mấu chốt về khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo. Trên cơ sở trình bày những điểm nhấn quan trọng, bài viết phân tích sự vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo trong bối cảnh mới. Từ đó, khẳng định: Thế giới, đất nước đổi thay nhưng tư tưởng Hồ Chí Minh về khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo vẫn vẹn nguyên giá trị, mở đường đổi mới, soi sáng tương lai, trường tồn cùng dân tộc và nhân loại.

Vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển khoa học, công nghệ trong bối cảnh mới

Thứ nhất, khoa học, công nghệ gắn với giáo dục, đào tạo, giữ vai trò quan trọng trong phát triển đất nước.

Phải nhận thức, phát triển khoa học, công nghệ là một bộ phận trọng yếu gắn với giáo dục và đào tạo, có ý nghĩa rất quan trọng đối với sự phát triển đất nước. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Trong việc giáo dục và học tập, phải chú

trọng đủ các mặt: đạo đức cách mạng, giác ngộ xã hội chủ nghĩa, văn hóa, kỹ thuật, lao động và sản xuất”¹. Giáo dục trong nhà trường phải làm cho học sinh: Yêu Tổ quốc, yêu Nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, yêu đạo đức². Vì vậy, đặt và gắn khoa học, công nghệ với giáo dục, đào tạo vì mục đích của giáo dục là phục vụ cách mạng, phục vụ Tổ quốc, phục vụ Nhân dân, đào tạo nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài. Nếu tách khoa học, công nghệ khỏi giáo dục và đào tạo thì sẽ không có một khoa học, công nghệ đúng nghĩa và sẽ không có cái nhìn toàn diện về khoa học như Hồ Chí Minh

* Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

đã chỉ ra, bao gồm: Khoa học kỹ thuật, khoa học tự nhiên, khoa học xã hội và nhân văn, lý luận chính trị. Tại Đại hội XIII, Đảng ta đã nhấn mạnh: “Chú trọng phát triển đồng bộ khoa học tự nhiên, khoa học kỹ thuật và công nghệ, khoa học xã hội và nhân văn, khoa học lý luận chính trị”³. Tuy Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22-12-2024 của Bộ Chính trị về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia (Nghị quyết số 57-NQ/TW) không đi sâu vào giáo dục và đào tạo, nhưng trong nhận thức và giải quyết vấn đề, khoa học, công nghệ không thể đứng một mình mà phải “Đầu tư, nâng cấp Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, cùng các cơ sở nghiên cứu khoa học và đổi mới sáng tạo trọng điểm quốc gia”⁴. Đảng chủ trương, “giáo dục và đào tạo cùng với khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu, là động lực then chốt để phát triển đất nước”⁵; đồng thời, đẩy mạnh “phát triển nguồn nhân lực, nhất là nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và hội nhập quốc tế”⁶, điều này cho thấy sự gắn bó giữa hai lĩnh vực này mà cốt lõi là *nguồn nhân lực*.

Đại hội XIII của Đảng nêu rõ, tiếp tục đổi mới đồng bộ giáo dục và đào tạo “theo hướng hiện đại, hội nhập quốc tế, phát triển con người toàn diện, đáp ứng những yêu cầu mới của phát triển kinh tế - xã hội, khoa học và công nghệ, thích ứng với cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư”⁷. Nghị quyết số 57-NQ/TW cũng nhấn mạnh: “Tăng cường đầu tư, đổi mới, nâng cao chất lượng giáo dục

và đào tạo, bảo đảm nguồn nhân lực chất lượng cao đáp ứng yêu cầu phát triển khoa học, công nghệ”⁸.

Nhận thức phát triển khoa học, công nghệ liên quan tới giáo dục và đào tạo để thấy hết ý nghĩa luận điểm của Hồ Chí Minh: “Một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”⁹; “Dốt thì đại, đại thì hèn”¹⁰. Dốt ở đây không chỉ là dốt đọc, dốt viết mà dốt cả khoa học, công nghệ. Tất cả mọi cái dốt sẽ làm cho con người Việt Nam trở nên đại và hèn, làm yếu dân tộc. Cách làm “binh dân học vụ” sau Cách mạng tháng Tám đến “binh dân học vụ số”¹¹ hiện nay là một biểu hiện của sự vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển khoa học, công nghệ.

Thứ hai, khoa học, công nghệ phải sải bước, tiến kịp nhịp đi của thời đại.

Khoa học, công nghệ là thành tựu của loài người. Mỗi bước tiến của kiến thức nhân loại kéo theo một bước tiến về khoa học, công nghệ. Sự phát triển của cách sản xuất, sức sản xuất là đặc điểm đầu tiên của loài người trước đặc điểm đấu tranh giai cấp và cách mạng xã hội. Theo tinh thần của C.Mác, nói về sự phát triển của xã hội không phải ở chỗ sản xuất *ra cái gì*, mà là ở chỗ sản xuất *bằng cách nào*¹². Khái quát về lịch sử loài người, liên quan đến đấu tranh với giới tự nhiên, sản xuất để có ăn có mặc, Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Cách sản xuất và sức sản xuất phát triển và biến đổi mãi [...] từ chỗ dùng cành cây, búa đá phát triển dần đến máy móc, sức điện, sức nguyên tử [...] Sự phát triển và tiến bộ đó không ai ngăn cản được”¹³.

Sự phát triển của khoa học, công nghệ xuất phát từ đòi hỏi của thực tiễn, của đời sống, mang tính khách quan và biến đổi nhanh

chóng theo “cấp số nhân”. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Năm mươi năm vừa qua có những biến đổi mau chóng hơn và quan trọng hơn nhiều thế kỷ trước cộng lại./ Trong 50 năm đó, đã có những phát minh như chiếu bóng, vô tuyến điện, vô tuyến truyền hình (télévision) cho đến sức nguyên tử. Nghĩa là loài người đã tiến một bước dài trong việc điều khiển sức thiên nhiên”¹⁴.

Sự phát minh và biến đổi của khoa học, công nghệ có tính thời đại và mở ra thời đại mới. Hồ Chí Minh nói: “Thời đại chúng ta bây giờ là thời đại của vệ tinh nhân tạo, nghĩa là thời đại của khoa học phát triển rất mạnh”¹⁵. Nó vừa khẳng định “những bước tiến khổng lồ về mặt kiến thức của con người”¹⁶, vừa tỏ rõ vai trò to lớn của khoa học trong việc “làm chủ được vận mệnh của xã hội và của bản thân mình”¹⁷. Nhìn nhận như vậy để thấy rằng, những chỉ dẫn của Hồ Chí Minh về khát vọng xây dựng một nước Việt Nam phú cường, phồn vinh, hạnh phúc thì nhất định khoa học, công nghệ phải tiến bước cùng thời đại. Bởi vì, “tiến lên chủ nghĩa xã hội thì phải có khoa học”¹⁸. “Khoa học đã chinh phục không gian và thời gian. Chủ nghĩa xã hội cộng với khoa học, chắc chắn sẽ đưa loài người đến hạnh phúc vô tận”¹⁹.

Tinh thần đó của Hồ Chí Minh được Tổng Bí thư Tô Lâm tái khẳng định. Theo Tổng Bí thư Tô Lâm, “trong bối cảnh cạnh tranh như hiện nay, nếu không tranh thủ thời gian để bứt tốc thì rất khó khăn. Thế giới đi âm âm như thế, mình không đi hoặc đi chậm là mình lạc hậu”²⁰.

Thứ ba, phải có những giải pháp đúng, thúc đẩy phát triển khoa học, công nghệ.

Trong những giải pháp như: Nâng cao nhận thức, đổi mới tư duy, quyết tâm chính trị, hoàn thiện thể chế, tăng cường đầu tư, trọng dụng nhân lực, nhân tài chất lượng cao, hợp tác quốc tế... được nêu trong Nghị quyết số 57-NQ/TW, điều quan trọng nhất cần tập trung thực hiện là giải pháp về nhân lực, nhân tài, xây dựng con người, bởi “vô luận việc gì, đều *do người làm ra*”²¹. Theo Hồ Chí Minh, “muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những *con người xã hội chủ nghĩa*”²². Quan điểm của Người về “người trước súng sau” hàm ý nhấn mạnh nhân tố *con người quyết định tất cả*. Con người - cùng với hàm lượng chất xám, năng lực, trí tuệ - thì hàm lượng phẩm chất đạo đức phải là gốc, xuyên suốt. Nghị quyết số 57-NQ/TW nói đến “phát triển, trọng dụng nhân lực chất lượng cao” thì “chất lượng cao” ở đây không chỉ là “chất khoa học” mà quan trọng nhất là “chất người”. Khoa học, công nghệ muốn đột phá trước hết phải đột phá về con người. “Muôn việc thành công hoặc thất bại, đều do cán bộ tốt hoặc kém”²³. Cùng với “hiện đại hóa” con người trước khi hiện đại hóa khoa học, công nghệ như Tổng Bí thư Tô Lâm nói, thì điều có ý nghĩa quyết định là phải “đạo đức hóa” con người theo lời dạy của Hồ Chí Minh. Bởi vì, “Có tài mà không có đức là hỏng”²⁴; có tài mà không có căn bản, tự mình đã “hủ hóa”, xấu xa, thì còn làm nổi việc gì.

Học và làm theo những lời dạy của Hồ Chí Minh, hiện nay phải chú trọng giáo dục lòng yêu nước, ý chí tự lực, tự cường, tự chủ, tự tin, tự hào dân tộc, nêu cao tinh thần trách nhiệm trước Tổ quốc và Nhân dân. Phát triển khoa

học, công nghệ phải hướng tới phục vụ và vì hạnh phúc của Nhân dân và sự tiến bộ của nhân loại. Mặt khác, phát triển khoa học, công nghệ không phải chuyện dễ, phải dám vượt qua khó khăn, thử thách, vượt qua chính mình, dám hành động vì lợi ích chung. Nói chuyện với sinh viên đại học, Hồ Chí Minh căn dặn: Phải “Vượt mọi khó khăn để mà chiến thắng, để hưởng thụ tất cả những khoa học, những hiểu biết của thời đại thế kỷ thứ XX”²⁵.

Một điều hết sức quan trọng đối với người làm chủ khoa học, công nghệ là phải biết vận dụng vào thực tế, học để hành, “học đi đôi với hành”²⁶, bởi chính thực tế là mảnh đất “gieo mầm” cho khoa học, công nghệ nở hoa, kết trái. Theo Hồ Chí Minh, vận dụng thành tựu khoa học là “nhằm *thiết thực* giải quyết các vấn đề do cách mạng nước ta đề ra và trong một thời gian không xa, đạt những đỉnh cao của khoa học và kỹ thuật”²⁷. Khoa học, công nghệ không biên giới, nhưng mang cái hồn, bản sắc, cốt cách dân tộc, thực tiễn đất nước. Xa rời, thoát ly những điều máu chốt đó là đánh mất vai trò của khoa học, công nghệ phục vụ Tổ quốc và Nhân dân.

Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đổi mới sáng tạo trong bối cảnh mới

Thứ nhất, cái gốc của đổi mới sáng tạo là trung thành với cách mạng, với những nguyên tắc của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh.

Đổi mới sáng tạo xuyên suốt, nhất quán trong toàn bộ cuộc đời, sự nghiệp cách mạng và tư tưởng Hồ Chí Minh. Năm 1911, khi ra nước ngoài, Hồ Chí Minh mang theo một tầm nhìn, cách nhìn, tư duy mới, muốn tìm một con đường cứu nước mới, khác các con

đường cứu nước cũ. Đến cuối đời, Người viết *Di chúc* được coi như cương lĩnh xây dựng lại đất nước Việt Nam “đàng hoàng hơn, to đẹp hơn” sau thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước theo tinh thần đổi mới. Đảng đã chỉ ra rằng, đổi mới sáng tạo là đặc tính của cách mạng, nhất là cách mạng xã hội chủ nghĩa, là bản chất sâu xa của chủ nghĩa Mác - Lênin, là xu thế tất yếu của thời đại. Cách mạng Việt Nam từ khi có Đảng lãnh đạo, đặc biệt từ Đại hội VI (tháng 12-1986) đến nay, luôn luôn đổi mới sáng tạo và mang tầm vóc của đổi mới sáng tạo.

Theo Hồ Chí Minh, đổi mới không phải là bỏ đi tất cả cái cũ, làm lại tất cả cái mới, mà cái gì cũ mà xấu thì bỏ, cái gì cũ mà không xấu nhưng phiền phức thì phải đổi lại cho hợp lý, cái gì cũ mà tốt thì phải phát triển thêm, cái gì mới mà hay thì phải làm²⁸. Nói ngắn gọn, đổi mới là bỏ cái xấu, cái hỏng, xây cái tốt, cái hay với mục đích không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân.

Theo tinh thần đó, Đảng Cộng sản Việt Nam khẳng định: “Đổi mới không phải là thay đổi mục tiêu xã hội chủ nghĩa mà làm cho mục tiêu ấy được thực hiện có kết quả bằng những quan niệm đúng đắn về chủ nghĩa xã hội, bằng những hình thức, bước đi và biện pháp thích hợp [...] Điều kiện cốt yếu để công cuộc đổi mới giữ được định hướng xã hội chủ nghĩa và đi đến thành công là trong quá trình đổi mới Đảng *phải kiên trì vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, giữ vững vai trò lãnh đạo xã hội*”²⁹.

Một trong những giá trị lớn nhất trong kho tàng di sản Hồ Chí Minh là dưới ánh sáng

chủ nghĩa Mác - Lênin, Người đã tìm ra quy luật của cách mạng Việt Nam từ một nước thuộc địa đấu tranh giành độc lập, xây dựng chế độ dân chủ nhân dân, từng bước quá độ lên chủ nghĩa xã hội. Nói ngắn gọn, đó là quy luật độc lập dân tộc đi tới gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Hồ Chí Minh là người nắm vững nguyên tắc, tuyệt đối trung thành với chủ nghĩa Mác - Lênin, nhưng không phải trung thành trên câu chữ mà trung thành với lập trường, quan điểm, mục tiêu, lý tưởng cách mạng mà các bậc thầy đã nêu lên. Hồ Chí Minh luôn luôn nắm vững nguyên tắc Mác - Lênin để mạnh dạn đổi mới, và đổi mới không xa rời nguyên tắc để tìm ra quy luật của cách mạng Việt Nam. Ngày 7-9-1957, trong Diễn văn khai mạc lớp học lý luận khóa I Trường Nguyễn Ái Quốc, Người chỉ rõ: “Chúng ta phải nâng cao sự tu dưỡng về chủ nghĩa Mác - Lênin để dùng lập trường, quan điểm, phương pháp chủ nghĩa Mác - Lênin mà tổng kết những kinh nghiệm của Đảng ta, phân tích một cách đúng đắn những đặc điểm của nước ta. Có như thế, chúng ta mới có thể dần dần hiểu được quy luật phát triển của cách mạng Việt Nam, định ra được những đường lối, phương châm, bước đi cụ thể của cách mạng xã hội chủ nghĩa thích hợp với tình hình nước ta”³⁰. Khẳng định chủ nghĩa Mác - Lênin là kim chỉ nam, cái cầm nang thần kỳ, mặt trời soi sáng con đường chúng ta đi tới thắng lợi, là vũ khí không gì thay thế được, Hồ Chí Minh đồng thời nhấn mạnh: “Về phần chúng tôi, chính là do cố gắng vận dụng những lời dạy của Lênin, nhưng vận dụng một cách sáng tạo,

phù hợp với thực tế Việt Nam ngày nay, mà chúng tôi đã chiến đấu và giành được những thắng lợi to lớn”³¹.

Kinh nghiệm của Hồ Chí Minh trong việc vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin là một trong những điều kiện để chúng ta đổi mới sáng tạo và đổi mới sáng tạo là một trong những phương cách đúng đắn để bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh. Bởi vì, chỉ có đổi mới sáng tạo thì chúng ta mới hiểu rõ, hiểu đúng sự thật, thấy nhân tố mới, nhận ra cái đúng, cái sai, từ đó vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh vào hoàn cảnh, điều kiện cụ thể của nước ta.

Học Hồ Chí Minh là phải học cả sự *kiên định*, nắm vững nguyên tắc, đồng thời học *tinh thần đổi mới sáng tạo*. Cố Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng viết: “Tinh khoa học và cách mạng triệt để của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh là những giá trị bền vững, đã và đang được những nhà cách mạng theo đuổi và thực hiện. Nó sẽ còn tiếp tục phát triển và có sức sống trong thực tiễn cách mạng cũng như trong thực tiễn phát triển của khoa học. Chúng ta cần tiếp thu, bổ sung một cách có chọn lọc trên tinh thần phê phán và sáng tạo những thành tựu mới nhất về tư tưởng và khoa học để chủ nghĩa, học thuyết của chúng ta luôn luôn tươi mới, luôn luôn được tiếp thêm sinh lực mới, mang hơi thở của thời đại, không rơi vào xơ cứng, trì trệ, lạc hậu so với cuộc sống”³².

Thứ hai, nhận thức sâu sắc tình hình khách quan thay đổi hằng ngày, thế giới biến đổi không ngừng, không đổi mới sáng tạo là lạc hậu.

Xã hội không đứng yên mà vận động không ngừng, ngày một phát triển kéo theo

sự phát triển của tư tưởng và hành động của con người. Vì vậy, không thể khư khư giữ lấy cái cũ, bảo thủ, không thay đổi. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Xã hội ngày càng tiến, công tác của ta cũng phải ngày càng tiến. Chúng ta phải kháng chiến thắng lợi, phải thực hiện dân chủ mới, phải tiến đến chủ nghĩa xã hội, rồi tiến lên chủ nghĩa cộng sản. Vì vậy, năng lực của ta, sáng kiến của ta, tiến bộ của ta cũng phải luôn luôn phát triển, tiến lên không ngừng. Không tiến, tức là thoái”³³.

Như vậy, câu chuyện đổi mới sáng tạo không phải là ý chí chủ quan của bất kỳ tổ chức, cá nhân nào mà là đòi hỏi khách quan do thế giới ngày càng đổi mới, tình thế thay đổi, sự chuyển biến của tình hình. Chúng ta phải nhận thức sâu sắc rằng, “tình hình khách quan thay đổi hàng giờ hàng phút, một chủ trương của ta hôm nay đúng, hôm sau đã không hợp thời, nếu ta không tỉnh táo kiểm điểm những tư tưởng hành vi của ta để bỏ đi những cái quá thời, sai hỏng, nhất định ta sẽ không theo kịp tình thế, ta sẽ bị bỏ rơi, bị các bạn tỉnh táo nhanh nhẹn hơn vượt đi trước”³⁴.

Đổi mới sáng tạo bắt đầu từ đổi mới tư duy đến tư tưởng, lý luận khoa học và kết thúc ở hành động dưới sự dẫn dắt của lý luận đổi mới. Đó là quá trình đổi mới sáng tạo phương hướng, chủ trương, nghị quyết, khẩu hiệu, phương thức hành động. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Khi tình thế đổi mới, ta đủ gan góc, đủ tinh thần phụ trách để quyết định phương hướng chính trị mới, thay đổi cách thức công tác và đấu tranh, dám bỏ những khẩu hiệu và những nghị quyết đã cũ, không hợp thời, đưa những nghị quyết và khẩu hiệu mới thay vào”³⁵.

Trí tuệ và bản lĩnh Hồ Chí Minh về đổi mới sáng tạo là ngọn đèn pha soi sáng công cuộc đổi mới của Đảng Cộng sản Việt Nam. Bắt đầu bước vào đổi mới, Đảng tỏ rõ thái độ: Nhìn thẳng vào sự thật, đánh giá đúng sự thật, nói rõ sự thật³⁶. Đảng quyết tâm đổi mới, bắt đầu từ đổi mới kinh tế đến đổi mới chính trị và hiện nay là đổi mới sâu sắc, đồng bộ, toàn diện tất cả các lĩnh vực. Năm bắt xu thế vận động của thế giới với những thay đổi mang tính thời đại, vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh, Đảng nhanh chóng đưa ra những quyết sách lớn về tinh gọn bộ máy; đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo, chuyển đổi số quốc gia; phát triển kinh tế tư nhân; hội nhập quốc tế. Những nghị quyết “trụ cột” về đổi mới sáng tạo³⁷ đó có ý nghĩa cách mạng sâu sắc.

Thứ ba, đổi mới sáng tạo xuất phát từ Nhân dân, vì Nhân dân, lấy thực tiễn làm thước đo.

Hồ Chí Minh sinh ra từ Nhân dân, sống và làm việc giữa lòng dân, cuối đời lại muốn về với Nhân dân, làm bạn với các “cụ già hái củi”, “con trẻ chăn trâu”. Cần phải khẳng định rằng, yêu nước, thương dân, vì dân là cội nguồn tư tưởng Hồ Chí Minh về đổi mới sáng tạo. Dưới ánh sáng khoa học và cách mạng của chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh là người Việt Nam đầu tiên phát hiện ra nhiều giá trị “dân” như: Lòng tốt của dân, sức dân, trí dân, quyền dân; dân nhiều tai mắt, nhiều kinh nghiệm, hay so sánh và so sánh đúng. Người chỉ rõ, “dân chúng chính là những người chịu đựng cái kết quả của sự lãnh đạo của ta”³⁸. “Dân chúng biết giải quyết nhiều vấn đề một cách giản đơn, mau chóng, đầy đủ, mà những

người tài giỏi, những đoàn thể to lớn, nghĩ mãi không ra”³⁹. “Dân biết nhiều việc mà các cấp lãnh đạo không biết”⁴⁰. Từ đó, Người khẳng định: “Công việc đổi mới, xây dựng là *trách nhiệm của dân*”⁴¹. Người yêu cầu Đảng chẳng những phải lãnh đạo quần chúng, mà còn phải học hỏi quần chúng. “Không học hỏi dân thì không lãnh đạo được dân./ *Có biết làm học trò dân, mới làm được thầy học dân*”⁴². Theo Hồ Chí Minh, muốn đổi mới sáng tạo, thì sự nhiệt tình, hiểu biết và kinh nghiệm chưa đủ. Cùng với kiên quyết chống quan liêu, ngồi bàn giấy đặt kế hoạch, viết chương trình, thì phải dựa vào người “thầy” lớn là Nhân dân và thực tiễn, dùng kinh nghiệm của dân; phải “lắng tai nghe ý kiến của đảng viên, của nhân dân, của những người “không quan trọng””⁴³.

Đổi mới sáng tạo là câu chuyện gắn liền lý luận với công tác thực tế; phải nắm bắt “hơi thở” của thế giới và thời đại. Đặc biệt, “nhân dân ta ngày càng tiến bộ, cho nên chúng ta phải tiếp tục học và hành để tiến bộ kịp nhân dân”⁴⁴. Cùng với đó, phải kiên quyết chống tư tưởng bảo thủ, vì “Tư tưởng *bảo thủ* là như những sợi dây cột chân cột tay người ta, phải vất nó đi. Muốn *tiến bộ* thì phải có tinh thần mạnh dạn, dám nghĩ dám làm”⁴⁵.

Công cuộc đổi mới do Đảng khởi xướng, lãnh đạo từ Đại hội VI (tháng 12-1986) bắt nguồn từ những tìm tòi, thử nghiệm “xé rào”, “khoán chui” của người dân, doanh nghiệp để tìm cách làm ăn mới, tìm lời giải do thực tiễn đặt ra, từ đó dẫn đến bước đột phá làm cho sản xuất “bung ra”⁴⁶. Tại Đại hội VI, Đảng rút ra bài học đầu tiên là “lấy dân làm gốc”⁴⁷. Đảng tiếp tục khẳng định trong Văn

kiện Đại hội VII: “Đảng tìm thấy nguồn sức mạnh không chỉ ở giai cấp công nhân mà còn ở các tầng lớp nhân dân lao động, ở cả dân tộc”⁴⁸. Tại Đại hội VIII (tháng 6-1996), Đảng nêu rõ: “Chính những ý kiến, nguyện vọng và sáng kiến của nhân dân là nguồn gốc hình thành đường lối đổi mới của Đảng”⁴⁹. Sau 35 năm đổi mới, bài học đó được khẳng định lại ở Đại hội XIII (tháng 1-2021): “...trong mọi công việc của Đảng và Nhà nước, phải luôn quán triệt sâu sắc, thực hiện nghiêm túc quan điểm “dân là gốc” [...] Nhân dân là trung tâm, là chủ thể của công cuộc đổi mới, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”⁵⁰. Nghị quyết số 57-NQ/TW nhấn mạnh việc xây dựng, phát huy sức mạnh của thể trận chiến tranh nhân dân và thể trận lòng dân trong tổ chức thực hiện: “Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội lãnh đạo, chỉ đạo xây dựng chương trình, kế hoạch hướng dẫn, vận động Nhân dân thực hiện Nghị quyết, phát huy vai trò giám sát, phản biện xã hội, tham gia xây dựng pháp luật, cơ chế, chính sách về phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số”⁵¹.

Điều quan trọng nhất trong nghiên cứu di sản Hồ Chí Minh là kiên định, vận dụng và phát triển sáng tạo tư tưởng của Người trong bối cảnh mới. Chúng ta cần khẳng định rằng, thế giới, đất nước đổi thay nhưng tư tưởng Hồ Chí Minh nói chung, về khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo nói riêng vẫn là kim chỉ nam cho chủ trương, hành động của Đảng, Nhà nước; vẹn nguyên giá trị, mở đường đổi mới, soi sáng tương lai, trường tồn cùng dân tộc và nhân loại ■

- ^{1, 16, 17, 24, 25} Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.12, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.647, 104, 104, 269, 247.
- ² Xem: Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.9, tr.178-179.
- ^{3, 5, 6, 7, 50} Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.1, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.140, 136, 131, 136, 96.
- ^{4, 8, 51} Xem: Bộ Chính trị, *Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22-12-2024 về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia*.
- ^{9, 34} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.4, tr.7, 28.
- ^{10, 44} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.10, tr.125, 377.
- ¹¹ Xem: Tuệ Lâm, *Bình dân học vụ số - nền tảng cho sự phát triển trong kỷ nguyên số*, <https://baochinhphu.vn>, ngày 27-3-2025.
- ¹² Xem: C.Mác và Ph.Ăngghen, *Toàn tập*, t.23, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr.269.
- ^{13, 15, 18, 19, 30} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.11, tr.600-601, 401, 401, 345, 92.
- ¹⁴ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.7, tr.18.
- ²⁰ Xem: *Tổng Bí thư Tô Lâm: “Thế giới đang đi âm âm, mình không đi, hoặc đi chậm là lạc hậu”*, <https://tienphong.vn>, ngày 4-3-2025.
- ^{21, 23, 38, 39, 43} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.5, tr.281, 280, 325, 335, 325.
- ^{22, 26, 45} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.13, tr.66, 447, 340.
- ^{27, 31, 40} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.15, tr.507, 589, 526
- ²⁸ Xem: Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.5, tr.112-113.
- ^{29, 48} Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII*, Nxb. Sự thật, Hà Nội, 1991, tr.53, 128.
- ³² Nguyễn Phú Trọng, *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2022, tr.37-38.
- ³³ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.8, tr.405.
- ^{35, 41, 42} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.6, tr.294, 232, 432.
- ³⁶ Xem: Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII*, Nxb. Sự thật, Hà Nội, 1991, tr.16-57.
- ³⁷ Những nghị quyết “trụ cột” của Bộ Chính trị về đổi mới sáng tạo gồm: 1) Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22-12-2024 về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia; 2) Nghị quyết số 59-NQ/TW ngày 24-1-2025 về hội nhập quốc tế trong tình hình mới; 3) Nghị quyết số 66-NQ/TW ngày 30-4-2025 về đổi mới công tác xây dựng và thi hành pháp luật đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong kỷ nguyên mới; 4) Nghị quyết số 68-NQ/TW ngày 4-5-2025 về phát triển kinh tế tư nhân.
- ⁴⁶ Chủ trương này được đưa ra tại Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương Đảng lần thứ sáu (khóa IV), họp từ ngày 15-8 đến ngày 23-8-1979.
- ⁴⁷ Xem: Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đảng Toàn tập*, t.47, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.548-549.
- ⁴⁹ Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996, tr.73.